

Kennisinstituut Stedelijke Samenleving (KISS)

Verslag van de excursie ‘Bloemkoolwijk’ Stroinkslanden, gehouden op dinsdag 16 juni 2009 in Wijkkantoor De Woonplaats, Assinklanden 17-19, te Enschede.

1) Opening en welkom

Theo van der Krogt (KISS) heet alle aanwezigen op deze ‘huiskamerbijeenkomst’. Hij is programmamanager van KISS, een vereniging die zich bezighoudt met de uitwisseling van kennis en ervaring op het gebied van stedelijke vernieuwing. Dit is de tweede bijeenkomst van de praktijkkring over Bloemkoolwijken. De eerste bijeenkomst was in Zwolle op initiatief van Eddy Veenstra van woningstichting SWZ. Toen is afgesproken te kijken in verschillende gemeenten. Vandaag is dat de wijk Stroinkslanden in de gemeente Enschede. Dat doen we via inleidingen over het project Stroinkslanden 2015, een wijkwandeling en een bezoek aan Dragonheart.

2) Inleiding door Angelique ten Wolde (De Woonplaats) en Wilmien Haverkamp (Enschede)

Het projectbureau (inclusief huismeester) van het *project Stroinkslanden 2015* is gevestigd in dit wijkkantoor De Woonplaats aan de Assinklanden in Enschede. Op een luchtfoto van Stroinkslanden Zuid is te zien dat het deels een Bloemkoolwijk is en een wijk is met een kakofonie aan structuren (vooral Hanenberglanden). Een bijzondere aanpak is nodig gezien de situatie van de wijk. Het is een wijk met sociaal-economische problemen zoals een hoog percentage laagopgeleiden, een relatief hoog percentage werklozen, een lage participatiegraad, een laag percentage kinderen dat lid is van een (sport)verenigingen en weinig voorzieningen in de wijk. Er is weinig sociale samenhang in de wijk. Verder zijn er in deze wijk veel niet-westerse allochtonen, o.a. Syrisch-orthodoxe christenen. Er is gewerkt met de *methode Leefsturing* waarin met alle co-makers is gesproken. Uit deze gesprekken kwam een rode draad naar voren en vier thema's:

- mensen maken de verbinding (een plek om andere bewoners te ontmoeten en aan te spreken);
- sociaal-economisch perspectief (investeren in de ontwikkeling van de wijk);
- geef de jeugd de ruimte (er is behoefte aan controlehuizen, aan mensen die grenzen stellen en een eigen plek voor de jeugd, de wijk moet weer leuk worden voor kinderen, er is behoefte aan wat ‘reuring’);
- van buiten- naar binnengebied (het buitengebied de wijk intrekken en de harde rand verzachten).

Een element is de KEI businesscase, een soort mini-archeon. Hierin staat het avontuur centraal. De boerderij is een mooie plek voor de Stichting Dragonheart om de middeleeuwen na te spelen met ridders en de mogelijkheid aan kinderen te bieden om te vliegen met uilen. Het is ook een fraaie trouwlocatie.

Kansen zijn er door de ligging van de wijk aan de rand van de stad, o.a. een mooi landgoed. Er is gekozen voor een aanpak met deelprojecten die een onderdeel zijn van de reis van professionals en bewoners naar 2015. Op masterplan fase 3 is te zien welke *fysieke ingrepen* nodig zijn aan de hand van de kleuren groen (natuur), rood (woningen) en paars (voorzieningen). Op dit moment worden ringwoningen gesloopt. De kavels worden ver-

kocht op basis van particulier opdrachtgeverschap. Het resultaat is dat er meer zichtlijnen zijn in de wijk en dat er meer woningdifferentiatie ontstaat.

Fase 1 van de groenstructuur is tot stand gekomen na een sessie met bewoners. De bewoners wilden meer hofjes en meer eetbare vruchten en noten. Dit leverde een voorlopig ontwerp op dat nu wordt uitgevoerd. Een ander onderdeel van fase 1 is het Bufferbos. Er is een verkenning uitgevoerd naar woningen in het Bufferbos. De woningen moesten zorgen voor een betere verbinding tussen de buurt en het bos. De bewoners waren tegen de bouw van woningen in het Bufferbos. Daarom was er een grote opkomst op de sessie met de bewoners. We zijn met de bewoners het bos ingegaan waar ze uitleg kregen. Op basis van foto's is in groepjes een analyse gemaakt (met een sneltekenaar). Er bleek bij de bewoners behoefte te zijn aan een boswachter, aan beheer, aan de mogelijkheid tot spelen en wandelen. We zien hier een kans om een verbinding te maken met de Talentspinnerij. Kortom, het proces is gestart als een NIMBY-traject maar heeft uiteindelijk mensen enthousiast gemaakt. Omdat het ontwerp geen opbrengsten oplevert moet gezocht worden naar middelen voor het beheer van het bos. We vragen hierbij hulp van bewoners. Een aantal bewoners heeft aangegeven dat ze willen helpen. Ook worden andere organisaties benaderd voor het beheer van het open randgebied (zoals het Landschap Overijssel).

Fase 2 van de groenstructuur betreft de verbinding (een meer doorgaande lijn) met het open gebied. Daarvoor is de sloop nodig van 39 woningen via een zorgvuldig proces. De inrichting gebeurt met de bewoners in 2012.

Een ander onderdeel van het project is het gebied van de Brede School, het wijkcentrum en het plein (de buitenruimte). Dit gebied is centraal gelegen en krijgt een zichtlijn naar het bos. De beide scholen (openbaar en katholiek) worden gerenoveerd en voor het wijkcentrum (een 'lelijk' gebouw) komt iets nieuws dat een ontmoetingsplek in de wijk moet worden, een 'kloppend hart' (vergelijkbaar met Prismare in Roombeek). In het ontwerp is ook plek voor verenigingen. De ontwerpsessie was met de architect en de bewoners. Andere onderdelen zijn het Buddy project (voor de jeugd en door de jeugd) en het project Media Art, dat aansluit bij de interesse van de jeugd en zoekt naar spannende onderwerpen.

3) Inleiding door Sanne van Drielen (Gemeente Enschede)

Een apart vraagstuk wordt ingeleid door *Sanne van Drielen*, als trainee van Netwerkstad Twente werkzaam aan een project voor de Gemeente Enschede. Het vraagstuk betreft de buurt Hanenberglanden met 400 woningen in een relatief slechte toestand, waarvan 70% in particulier bezit. Hoe krijgen we dat goed in 2025? Er zijn verschillende knelpunten. Uit een scan blijkt dat de wijk een slecht imago heeft, er zijn veel langdurig werklozen, het welzijnsniveau is laag, het gevoel van subjectieve veiligheid is laag, er zijn problemen met de kwaliteit van de woningvoorraad en de infrastructuur (er is slechts één toegangsweg) en er is geen relatie met het buitengebied. Er zijn drie scenario's verkend. Uit de verkenning is gekomen dat eerst moet worden bepaald wat voor buurt de Hanenberglanden in 2025 zou moeten zijn. Dan kan worden gekozen hoe we dat gaan doen. De vraag is nu hoe bepaal je de stip voor 2025? De vraag aan de aanwezigen is dan ook: hoe bepaal je de 'stip' in 2025, wat is jullie visie hierop? Er zijn uiteraard wel beleidkaders waarmee we rekening houden, zoals Enschede klimaatneutraal. Maar de beleidkaders geven onvoldoende richting over de stip van een buurt.

- Vanuit de zaal komt de vraag een toelichting te geven op de buurt. Het is een buurt waar veel gezinnen met kinderen wonen en relatief weinig ouderen. Er is geen hoogbouw in de buurt, maar er zijn wel veel

drive-in woningen. Ook staan veel tuinen met schuttingen naar de openbare ruimte. Een aantal bewoners gooit hun afval letterlijk over de schutting waardoor er in de buurt rotzooi ligt. De buurt is een combinatie van een stempel en een bloemkoolstructuur. De combinatie van woningen en verschillende structuren heeft geleid tot een kakofonie aan stijlen.

- Iemand van Arcadis heeft ervaring met een vergelijkbare buurt in Nijverdal. Hij vindt ook dat je vooraf goed moet kijken wat je doet met de eigenaar-bewoners. Wat is de speelruimte, wat zijn de belemmeringen? Sloop is dan een te grote stap. Sanne van Drielen antwoordt dat een bewuste keuze is gemaakt om eerst de drie scenario's uit te werken. Krista Slim (gemeente Enschede) vindt dat je ook moet kijken naar de woningbehoefte in Enschede. Een deel van de woningen kan wellicht blijven staan.
- Theo van der Krogt doet de suggestie om de drive-in woningen op het niveau van de begane grond te brengen. Er blijkt ook een oud plan te zijn van De Woonplaats om een terras aan te leggen op het niveau van de woonkamer. Verder is er het voorbeeld van de wijk Klein China in Apeldoorn. Het speelt ook in een andere gemeente. Daar vindt men het jammer om een recente wijk te slopen. Een andere reden om niet te slopen is er dat je er geen goedkope woningen voor terugkrijgt.
- De aanwezigen vinden het vooral belangrijk goed te kijken naar de sterke en zwakke punten van de wijk. Een sterk punt is dat de bewoners het prettig vinden om er te wonen. Een zwak punt is dat de kwaliteit van de drive-in woningen onder de maat is. De woningen zijn gehorig, hebben lekkages en hoge onderhoudskosten. Dat is niet alleen een fysiek, maar ook een sociaal-economisch probleem. Hieraan kun je bijvoorbeeld iets doen met particuliere woningverbetering, een soort stadsvernieuwing. Daarvoor heb je een vorm van 'empowerment' nodig. De werkgroep Hanenberglanden gaat in samenwerking met een aantal DMO adviseurs zich nog buigen over de vraag hoe de bewoners zelf het 'empowerment' kunnen krijgen.

4) Inleiding door Leo Boeding (gemeente Enschede) over POWER

Leo Boeding is werkzaam bij de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling (DMO) van de gemeente Enschede. Hij geeft een toelichting op het maatschappelijk activeringscentrum **POWER**, een onderdeel van de Talentspinnerij. Het gaat bij POWER om de maatschappelijke activering in de wijk Stroinkslanden. De achtergrond van het project is een werkbezoek van de gemeente Enschede aan de stad Manchester, waar ze de zogenaamde 'Knowledge Mills' hebben. Dit is een goed concept en het is daarom opgenomen in het herstructureringsplan Stroinkslanden 2015. Het sluit ook goed aan bij de participatievisie van DMO 'Meedoen telt'.

Doel van POWER is een instrument te zijn voor participatie, activering en re-integratie. Er wordt gewerkt met de methodiek van RadarAdvies uit Amsterdam. Het is uitdrukkelijk een instrument naast andere instrumenten. De nadruk ligt op de eigen verantwoordelijkheid van de deelnemers en de medewerkers. Het activeringscentrum houdt zich bezig met alle zes treden van de participatieladder. Het is de bedoeling dat de **deelnemers** stijgen van trede 1 (geïsoleerd) via trede 2 (sociale contacten buiten de deur) naar trede 3 (deelname georganiseerde activiteiten) en dat de **medewerkers** stijgen van trede 4 (onbetaald werk) via trede 5 (betaald werk met ondersteuning) naar trede 6 (betaald werk). De methodiek is die van Groepsgewijze Empowerment. Tien bewoners zijn geselecteerd.

teerd en opgeleid tot interviewers om hen zo te laten ervaren wat ze eigenlijk kunnen. Dit leidde tot persoonlijke groei en de uitreiking van een diploma in de boerderij van de Stichting Dragonheart.

De praktijk in Stroinkslanden Zuid is dat er 150 interviews zijn gehouden. Het activeringscentrum heeft een bedrijfsplan met activeringsmedewerkers (gaan uitstromen), assistent activeringsmedewerkers (komen binnen), vrijwilligers (iedereen die een steentje wil bijdragen) en een coördinator (een andere rol voor de consultant van DMO). Het bedrijfsplan gaat uit van een doorgroei van deelnemers en medewerkers en een zoektocht naar nieuwe diensten (dat betekent namelijk werk). De beoogde resultaten van POWER zijn acht activeringsmedewerkers, 40 trajecten en het aanbieden van diensten en cursussen.

Het project heeft ook enkele aangename verrassingen opgeleverd. Zo bleken er onder de Suryoye vrouwen 'bruggenbouwers' te zijn. Zij namen zelf het initiatief tot taaltrajecten. Tijdens de inburgeringscursus bleek dat ze nog niet rijp waren voor werk, door de metaforen in onze taal (ze hebben de neiging metaforen letterlijk op te vatten). We moeten beter naar de individuele mensen kijken. Dit kun je zien als een vorm van emancipatie.

5) Inleiding door Astrid Camerik (De Woonplaats)

Astrid Camerik is locatiemanager van het voorzieningencluster met de werknaam 'Hart van Zuid', dat een energiebron in de wijk moet worden. De doelstelling is in het voorzieningencluster het wijkcentrum, de Brede School en de Talentspinnerij samen te brengen en zo de leefkwaliteit te verhogen. Dat doen we met alle wijkbewoners (van 0 tot 88 jaar) en participerende partijen. Vier aspecten (vier peilers) van de leefkwaliteit (onderwijs, welzijn en zorg, ontmoeten en werken) komen onder één dak.

Hoe komt het voorzieningencluster tot stand? De belangrijkste ingrediënten zijn een heldere visie rondom het cluster als energiebron, het individu centraal stellen, het loslaten van het klassieke denken rond wijkcentra, de locatiemanager zien als activeringsmanager en verbindingsofficier, en recepten ontwikkelen met 'stakeholders' op de vier aspecten (peilers). Ze noemt ook een aantal voorbeelden bij deze peilers:

- buitenschoolse opvang;
- een internetcafé voor jongeren;
- de jeugdandarts;
- evenementen als een Kersmarkt en een theaterstuk;
- zakelijke lunches
- ontwikkelen van de Talentspinnerij.

Er vindt in het cluster ook een integratie plaats met het POWER-project, dat nu nog een fysieke plek heeft aan de rand van de wijk. Het moet een sociale ontmoetingsplek (een thuis) worden voor en door bewoners.

Het beheer en de exploitatie wordt gedaan door De Woonplaats in samenwerking met de gemeente. Er zijn verder allerlei dwarsverbanden. Bij De Woonplaats ligt ook het exploitatierisico. De manager wordt gezamenlijk betaald door De Woonplaats en de gemeente Enschede. Het exploitatierisico kan worden verkleind door te werken met flexibele huur en door een efficiënt gebruik van de ruimte. Het voorzieningencluster is niet alleen be-

stemd voor Stroinkslanden Zuid. Iedereen is welkom zowel de bewoners uit de zuidwijken als daarbuiten. Echter hebben de mensen uit Stroinkslanden Zuid een streepje voor!

6) Wandeling door de wijk Stroinkslanden Zuid

Bert Timmen van De Woonplaats begeleidt de groep op de rondwandeling door de wijk.

7) Bezoek aan de Stichting Dragonheart

Martin en José Kuyser van het Middeleeuws Genootschap Dragonheart geven tijdens de lunch in hun boerderij uitleg over de Stichting Dragonheart en hun relatie met de wijk. Iedere woensdagmiddag kunnen kinderen uit de wijk hier vliegen met uilen (met namen uit de Harry Potter boeken). Ook de groep mag vliegen met uilen.